

El misteri del Pla de les Bruixes

JOAN LÓPEZ CORTIJO

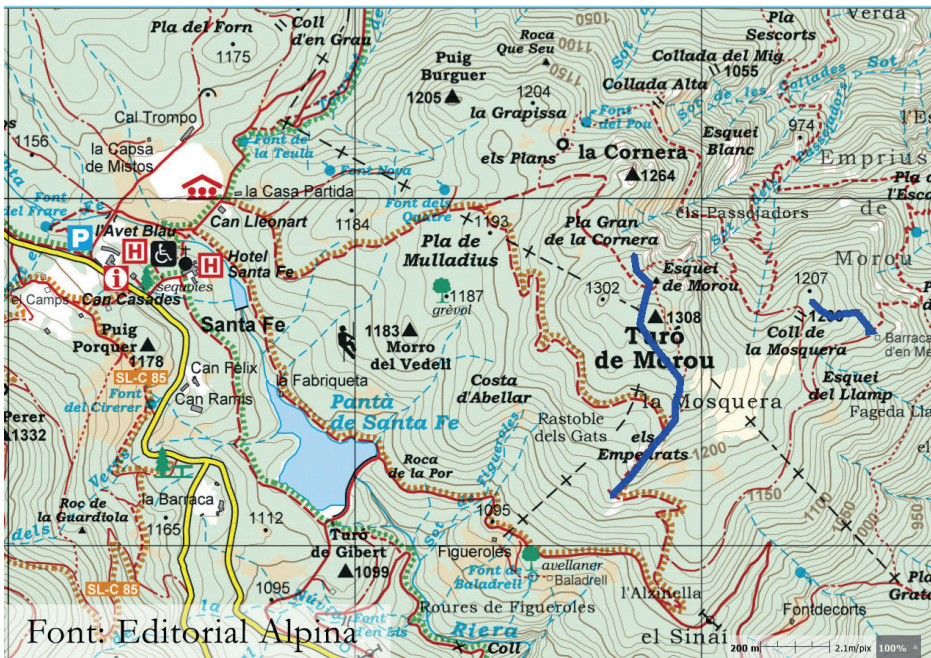
The mystery of the Pla de les Bruixes (Plan of the Witches)

A la muntanya de Morou (Santa Fe del Montseny), dins la fageda, es troben uns apilaments de pedres d'origen incert. Formen un cordó a mode de barrera, però no és clara quina devia ser la seva funció. En aquest article, després d'estudiar varies opcions, proposem que es tractava d'una antiga delimitació dels Emprius de Riells.

Paraules clau: Morou, Emprius, Santa Fe del Montseny

In the mountain of Morou (Montseny Natural Park, Catalonia), among the beech woodlands, one comes across a pile of large stones which form a barrier. The origin of this feature is unknown and we remain unaware of its purpose. In this article we take the view that it marked an ancient boundary of the Emprius (communal lands) of the municipality of Riells

Keywords: Morou, communal lands, Santa Fe del Montseny

Mapa dels cordons rocosos. (J. López Cortijo sobre base de l'editorial Alpina).

Recordo un comentari d'en Martí Boada, deu fer cosa d'uns trenta-cinc anys: "El Pla de les Bruixes es diu així perquè hi ha un amuntegament de rocs d'origen desconegut". Llavors jo estava redactant una guia excursionista del Montseny. Sempre que un itinerari em duia a Santa Fe, m'agradava passar-me per l'escola de la natura de Can Lleonart a visitar en Martí, on treballava. Com que desconeixia aquell planell, l'endemà m'hi acompanyà. Hi vam anar amb la Diana, que és com anomenava el seu Dyane 6. Travessàrem la presa del pantà i seguirem la pista que passa per sobre de les masies de Figueroles i Baladrell fins al final, on hi havia un petita plaça que tot just permetia la maniobra per girar el cotxe: allò era el Pla de les Bruixes. Efectivament, hi havia un amuntegament

Primer tram de l'amuntegament de rocs. (Foto J. López, darreries 2020)

Barraca d'en Menargues. (Foto J. López, darreries 2020)

de rocs allargassat, com un cordó, que s'estirava bosc enllà. A l'altre costat del cordó naixia un corriol que serpentejava fageda avall. En Martí va afegir: "Aquest camí no el coneix ningú i no surt a les guies". Es referia al camí del Portell del Bisbe, que baixa pel Sot Llobater fins a Riells. Però, tornem al claper de rocs. El vaig resseguir. Feia uns 200 m i acabava de cop. Cap senyal, cap inscripció, cap pista. El que era evident és que aquest cordó, d'un metre d'alçada i dos o tres de gruix, separava l'altiplà de Santa Fe dels abruptes caients de Riells, i barrava l'inici del corriol l'esmentat.

Un altra curiositat és que en l'extrem d'aquesta barrera hi ha una pintoresca barraca de pedra, potser anomenada Barraca d'en Menargues. Està obrada en un cova natural formada per dues enormes lloses de granit disposades en forma de teulada. Té alguna cosa a veure amb el cordó de rocs?

Des de llavors, hi he passat molts cops, i sempre li he donat voltes a

aquell misteri. Certament, no és clara la finalitat d'aquesta muntanya de pedres tan matussera, com feta a corre-cuita. Més d'un cop m'he preguntat si no podia ser obra d'antics artigaires, com els clapers circulars que es troben en algunes comarques, on s'hi apilen els rocs que s'extreuen mentre es llaura l'artiga.

L'Esquei de Morou i el seu llibre-registre no eren gaire coneguts en aquella època, i el camí que hi duia era força perdedor. Avui s'ha popularitzat molt i, si hi heu pujat, segur que recordeu una altra barrera de rocs que es travessa poc abans d'arribar al cim. En aquest cas, hi és visible un bon pany de paret seca, tosca però robusta. La resta del mur recorda al del Pla de les Bruixes: una llarga pila de rocs que es perd fageda enllà. Tenen res a veure un i l'altre? Són semblants, sí, però no connecten.

Paret de pedra del camí de Morou. (Foto J. López, darreries 2020)

I així han anat passant els anys, sense haver desxifrat la funció d'aquells munts de rocs que s'estiren per la fageda de Morou. Fins que amb l'amic Lluís López, expert en fites, termes i amollonaments, vam decidir la tardor de l'any passat seguir el rastre d'aquests clapers de bruixes de cap a cap, fins a intentar aclarir el seu significat. Ara bé, partíem d'una sospita: no gaire lluny del cim de Morou hi ha un esquei amb molt bona vista, però no hi va ningú, perquè és més baix i queda decantat del camí. Al capdamunt hi ha gravades les lletres M i E, i justament per aquest indret passa el nostre cordó de rocs. La inicial M correspon a Montaner i E a Emprius. Ramon de Montaner i Vila, industrial i fundador de l'editorial Montaner i Simón, va comprar la finca de Santa Fe a principis del segle XX. És de suposar que

una de les primeres coses que devia fer en prendre possessió de la seva nova propietat va ser recórrer-ne el termenal i amollonar-lo degudament. Va utilitzar uns prismes de granit on sempre hi apareix en una de les cares la inicial M. D'aquestes fites, se'n troben per tota la vall. No partíem de zero. Teníem la finca força ben cartografiada, però ens faltava localitzar algunes de les fites que s'enfilen per Morou. Vam començar localitzant totes les termes amb les inicials M i E que hi ha per aquesta costa de la muntanya. A mesura que les trobàvem, discretament perdudes enmig de la fageda, ens anàvem acostant al cordó rocós que ens ocupa. Finalment vam trobar la pedra termenera més espectacular de totes: una inscripció al cim d'un roc, en un angle de la finca, i a l'indret on s'inicia la muralla de pedres. A partir d'aquí s'iniciava una doble recerca: el seguiment de la muralla i del termenal d'en Montaner. I el més interessant i alhora clarificador és que tots dos elements avançaven de bracet. És a dir, la finca del Sr. Montaner termenava, per aquest cim de Morou, amb el límit dels Emprius, i el nou propietari va aprofitar el cordó de rocs per anar cisellant la inicial del seu cognom en els més prominents. Per tant, en aquest sector, ja no es van utilitzar fites prismàtiques, sinó inscripcions, sempre amb una ratlla de direcció o un angle de canvi de direcció i les inicials M i E. Els Emprius, dels quals hem parlat fins ara, fan referència als emprius de Riells. Un empriu, al Montseny, és un terreny comunal, explotat per uns pocs propietaris. Els emprius de Riells, en aquella època, pertanyien a les masies de Perarnau, Can Joia, Can Roig, Pelagrí i Merlet, i comprenen la cara de llevant de la muntanya de Morou.

Pedra termenera. (Foto J. López, darreries 2020)

Tornant a les termes del Sr. Montaner, tot d'una abandonen el cordó rocós i tiren avall, en direcció a Santa Fe. El cordó, que a vegades ja era de mal seguir, acaba fonent-se i no arriba ni de bon tros a unir-se amb el fragment del Pla de les Bruixes.

Una qüestió que creiem que ja podem deduir és que l'apilament de rocs ja hi era quan el nou propietari de la vall de Santa Fe va voler definir clarament la partió amb els Emprius. Si no es té present la tramada del Pla de les Bruixes, on no hi apareix cap inicial, és temptador pensar també

Fita de granit tipus. (Foto J. López, darreries 2020)

que primer van situar les termes i després van procedir a apilar les pedres tot al llarg del termenal. Però llavors no tindria explicació l'existència d'un claper de les mateixes característiques fora de la seva propietat, com és el cas del Pla de les Bruixes.

Un altra enigma que encara perdura: per què els dos cordons rocosos no estan units? Si la muralla havia d'advertir o d'impedir alguna cosa, per què hi ha tot un espai buit?

Sembla clar, tanmateix, que el misteri del Pla de les Bruixes el podríem resoldre amb l'explicació que es tractava del límit dels Emprius de Riells amb la vall de Santa Fe. Amb tot, continua sent un enigma saber per què va ser necessari aixecar una frontera de rocs, que no atura el bestiar, perquè les ovelles i cabres la poden traspasar fàcilment. Potser pretenia ser una frontera visual en els indrets més conflictius, que evités disputes entre pastors d'una i altra banda de la frontera. Una altra possibilitat és que aquesta delimitació fos útil i necessària als carboners que feinejaven pels Emprius, carboners que si eren vinguts de fora poc devien conèixer el territori.

Però, en fi, tot això són hipòtesis i el cert és que la presència d'aquest ciclopi cordó rocós continua sent enigmàtica. No sabrem mai, potser, en quina època va ser construït i quants mesos o anys van trigar a fer-lo. No sabrem si els carboners o pastors hi apilaven rocs a estones mortes o si un bon dia s'hi va presentar una brigada de bosquerols o margers a executar l'encàrrec dels propietaris afectats.

